

COPIII ȘI HOLOCAUSTUL

Gina Pană

Poate cea mai tulburătoare abordare a Holocaustului este cea făcută din perspectiva suferinței copiilor. În general, când vorbim despre exterminarea evreilor europeni avem în vedere numărul victimelor, crimele naziștilor și ale aliaților lor, responsabilitatea celor care au știut ce se întâmplă dar au ales să tacă, etc. Cel mai adesea uităm însă faptul că dintre cele șase milioane de victime vinovate de a se fi născut evrei, un milion și jumătate au fost copii. Cum toți evreii europeni erau destinați anihilării, doar un procent cuprins între 6-8% dintre copiii evrei au supraviețuit războiului, în timp ce procentul adulților a fost de 33%.¹ Nu cred că ne putem imagina cât de cumplită trebuie să fi fost experiența de viață a acestor copii. Înainte de a fi deportați și exterminați, ei au fost mai întâi discriminați: caricaturizați, excluși din școli, supuși atacurilor antisemite verbale sau fizice; apoi ghetoizați, înfometați, murind literalmente de foame și de frig sau uciși, uneori pentru propria distracție a călăilor. Cu toate acestea, exploatarea sistematică și uciderea copiilor în Holocaust este una dintre cele mai puțin documentate crime ale naziștilor și ale colaboratorilor lor. Mulți copii au murit împreună cu familiile lor în masacrele organizate de Einsatzgruppen sau din cauza privațiunilor din ghetourile Europei de est. Alte sute de mii de copii, prea mici sau declarați nepotriviți pentru munca forțată, au fost exterminați imediat după sosirea lor în lagărele naziste. Naziștii îi considerau neproductivi. În general, ei nu erau folosiți la munca forțată, ceea ce creștea posibilitatea ca ei să fie printre primii deportați în lagărele de concentrare și exterminare. Supraviețuitorii relatează că, odată ajunși acolo, uneori copiii foarte mici, bebelușii, erau aruncați de vii în foc.² Toate aceste morți au rămas nedocumentate deoarece copiii nu au fost niciodată înregistrați ca prizonieri ai acestor lagăre. Acei adolescenți suficient de “norocoși” pentru a supraviețui selecției au murit din cauza muncii forțate. Copiii evrei au fost printre primele victime pe care naziștii și colaboratorii acestora le făceau atunci când începeau să distrugă o comunitate, prin împușcarea sau deportarea locuitorilor. Unii dintre ei, mai ales gemenii, au fost folosiți de către naziști pentru experimente medicale. Conducătorii Consiliilor evreiești erau obligați să facă alegeri dureroase atunci când trebuiau să îndeplinească cota de copii ceruta de naziști pentru a fi deportați. Janusz Korczak, directorul orfelinatului din ghetoul Varșoviei, un eminent pedagog, a refuzat să-i abandoneze pe copii, și i-a însoțit la Treblinka, rămânând alături de ei până în ultima clipă.

O altă deportare, cea a copiilor din ghetoul din Lodz, este descrisă astfel de Oscar Singer:

La 5 septembrie (1942) situația devenise clară, și cele mai înfricoșătoare zvonuri din ultimele zile deveniseră realitate: evacuarea copiilor și a oamenilor în vârstă. Președintele (*Judenrat*-ului) spusese înainte că “Nu se poate ca ei să ia copiii de

¹ Paul Shapiro, Foreword to “Children and the Holocaust” symposium presentations, USHMM, Washington D.C., 2004

² Raul Hilberg, *Exterminarea evreilor din Europa*, Hasefer, 1997, vol. 2, p.105

la sânul mamei și să-i arunce pe cei bătrâni în locuri neștiute. Germanul este nemilos, el a început un război cumplit, dar nu va merge atât de departe cu cruzimea sa”. Toată lumea avea încredere în președinte, iar cuvintele lui i-au liniștit. Acum vorbește reprezentantul ghetoului: Vocea i se frânge, însăși apariția lui reflectă o tragedie. Un lucru e înțeles de toată lumea: 20.000 de persoane trebuie să părăsească ghetoul, copiii sub 10 ani și bătrânii de peste 65... Cei mici care au fost încărcăți într-o căruță sunt cuminiți; copiii din ghetou, băieți și fetițe mai mici de 10 ani, sunt deja maturi și obișnuiți cu lipsurile și cu suferința. Ei se uită în jurul lor, cu ochii larg deschiși și nu știu ce să facă. Pentru prima dată în viața lor sunt într-o căruță trasă de un cal adevărat și așteaptă o plimbare veselă. Unii sar de bucurie, în timp ce mamele lor zac pe pământ și își zmulg părul din cap de disperare. Este dificil să le convingi să-și dea copiii spre moarte de bună-voie, ca într-un sacrificiu.³

În ciuda imensei persecuții, au fost copii care au găsit diverse căi de supraviețuire. Unii au fost membri activi în mișcările de rezistență; alții au scăpat cu ajutorul partizanilor. În această istorie întunecată au existat și câteva licăriri de speranță și umanitate: transporturi în afara Europei continentale pentru aproximativ 10.000 de copii, ascunderea unora în locuințe private sau instituții creștine (mai ales mănăstiri, deși această supraviețuire s-a făcut deseori prin pierderea identității religioase, copiii fiind botezați). La sfârșitul războiului majoritatea acelor copii care s-au ascuns sau au scăpat, plus acei (puțini) care au supraviețuit ghetourilor și lagărelor erau orfani, răniți fizic și emoțional. După Holocaust, refugiații au căutat prin toată Europa copiii dispăruți. Mii de copii orfani au ajuns, în cele din urmă, în statul Israel, după 1948. Mulți dintre ei și-au spus, după ani, povestea prin memorii publicate, interviuri, proiecte de istorie orală, etc.⁴

Și totuși, pentru a înțelege mai bine drama copiilor evrei în timpul celui de al doilea război mondial trebuie încercată cât mai mult cu puțință personalizarea suferinței lor, deoarece victimele Holocaustului nu sunt doar cifre ale statisticilor sau nume care au rămas întâmplător în anumite documente. Este important de aflat, de pildă, cum trăiau acești copii condamnați. Unul dintre cele mai bune romane despre ghetoul din Varșovia, *Empty Water*, scris de Krystyna Zywulska, supraviețuitoare a ghetoului, include o scenă care descrie jocurile copiilor. Ea scrie despre vecinul său, un băiat de 6 ani pe nume Szymus, care obișnuia să o întrebe pe autoarea, și ea supraviețuitoare a Holocaustului: „Zidul a fost dintotdeauna aici?” sau „De ce evreii sunt mai răi decât ceilalți? Pot să devin un neevreu, sau sunt obligat să rămân evreu toată viața?”. Într-o zi autoarea, pe atunci în vârstă de 14 ani, l-a văzut pe băiat jucându-se cu Anulka, o fetiță de 5 ani. El construia ceva, iar fetița îi dăruia mereu complicata structură de blocuri. „Eu construiesc o pădure – spunea băiatul – și îi explic ei că acesta este un copac verde numit stejar. Stejarul este un copac cu frunze verzi. Iar acesta este un pin și are ace. Atunci ea îmi distruge aceste blocuri și spune că nu există copaci nicăieri în lume. Dar mama mi-a spus că sunt mulți copaci pentru că ea i-a văzut, iar când voi fi mare am să-i văd și eu”. „Minci, nu există copaci”, spunea atunci Anulka. „Vezi, nu mă crede. Niciodată nu mă crede, dar mama nu minte. Ieri nu m-a crezut că există o apă numită râu [...]. „Las-o în pace, Szymus”, a intervenit Krystyna. Poate Anulka vrea să construiască și ea ceva”. „Ea vrea

³ Shoah Resource Center, The International School for Holocaust Studies, Yad Vashem http://www1.yadvashem.org.il/odot_pdf/Microsoft%20Word-%204025.pdf

⁴ <http://www.ushmm.org/research/library/index.utp?content=bibliography/children/right.htm>

să se joace doar de-a zidul și jandarmii”, a răspuns băiatul. „Ea întotdeauna construiește ziduri, apoi strigă la mine: Eu sunt polițistul și acum te omor. Dar eu nu vreau să joc un astfel de joc.”

Cuvintele sunt cred de prisos, scena e grăitoare pentru modul în care copiii reflectau realitatea încojurătoare în jocurile lor. Ei nu credeau în existența copacilor, a râurilor, a spațiului; în schimb, știau atât de multe despre ziduri, poliție, contrabandă și moarte.

Un alt element al identității copilului este școala și modul cum se face aceasta. În ghetoul Varșoviei se găseau, în iunie 1942, 19 școli cu 6.700 de copii (din aproximativ 48.000 de copii cu vârsta între 7 și 14 ani). Se pune întrebarea de ce doar 14% dintre acești copii mergeau la școală unde, în afară de cunoștințe, primeau (poate chiar mai important) și câte ceva de mâncare. Nu trebuie uitat că aceste cursuri pe care copiii le urmau erau plătite, iar aceștia aveau nevoie de îmbrăcăminte și trebuiau să fie destul de puternici, fizic vorbind, pentru a merge la școală. În plus, aproape 10.000 de copii urmau cursurile unor școli clandestine. Referindu-se la acest tip de educație ilegal, Pola Rotszyld – născută în 1926, adolescentă în timpul războiului, scria în jurnalul său:

„Aceste lecții erau fericirea și uitarea noastră. Afară era război, se auzeau suspinele oamenilor care mureau de foame și strigătele animalice ale germanilor care loveau trecătorii pe stradă. Și undeva, în colțul unei camere, câteva fete cu vârsta de 13-15 ani stăteau, împreună cu profesorul lor în jurul unei mese și învățau. Cu toții uitau lumea în care trăiau și uitau că erau înfomețați.”

Mai mult decât faptul că studiau clandestin, Pola și prietenele ei și-au creat un grup de autoeducare care aspira la evoluție spirituală și religioasă:

„Am hotărât...că scopul nostru era să fim evreice, femei și ființe umane. Studiam sistematic Pirke Avot, învățam germana, citeam și discutam romane și cărți științifice, majoritatea didactice și psihologice. Cel mai important era să lucrăm asupra noastră înșine: să spunem adevărul, să ne rugăm, să devenim mai bune cu ceilalți și să rezistăm dorinței de a lenevi. Fiecare dintre noi își nota, zilnic, fie și cea mai mărunțică minciună în ”caietul cu realizări”, care era citit cu voce tare în fiecare sâmbătă.”⁵

Aceste adolescente din ghetoul Varșoviei nu au avut ocazia de a-și realiza planurile. Nu au avut șansa de a deveni femei evreice mature, dar erau cu adevărat ființe umane extraordinare.

De cele mai multe ori școlile din ghetouri erau camuflate, orele ținându-se în magazine sau cantine. N. Korn, profesor la o școală clandestină din Lublin, povestește cum aveau loc întâlnirile cu elevii, în grupuri foarte mici:

„Făceam orele de curs cu inima bătând tare, atenți la vocile SS-iștilor care efectuau raiduri dese în casele evreilor. În asemenea cazuri, toate urmele incriminatoare dispăreau: cărțile și caietele erau ascunse. Copiii începeau să se

⁵ Barbara Engelking-Boni, “Childhood in the Warsaw Ghetto”, in *Children and the Holocaust*, USHMM, Washington D.C., 2004, pp.33-43

joace, iar profesorul devenea un client: într-o croitorie începea să probeze haine, iar într-o cizmărie – pantofi”.⁶

Tot în ghetou, copiii și-au asumat de foarte multe ori rolurile adulților, cele de călăuză, cap de familie, muncitor, cerșetor. Rația de alimente era de 184 de calorii/zi, așa încât de multe ori copii sub 10 ani deveneau contrabandiști, ieșeau din ghetou cu riscul vieții, pentru a aduce familiei diverse provizii. Alți copii munceau la fel de greu și în condiții la fel de dificile ca și adulții, dar cei care erau prea slăbiți, malnutriți, erau obligați să cerșească. Un orator în vârstă de 7 ani, cu o șapcă mare și trăgându-l după el pe frățiorul lui de 3 ani, își începea astfel tirada:

„Respectați domni și doamne, stimate doamne și stimați domni, aveți milă de acești copii sărmani și dați-le o bucățică de pâine, o fărâmbă sau o coajă de pâine. Și în schimb, nu veți mai fi niciodată înfometați și nu va trebui să cerșiți.”⁷

Nici copiii evrei din România nu au fost cruțați de suferința îndurată de părinții lor: discriminați, excluși din școli, supuși diverselor restricții (de circulație, de hrană, etc). Antisemitismul manifestat în societatea românească în perioada interbelică s-a răsfrânt de cele mai multe ori și asupra copiilor. Iată cum erau descriși copiii evrei într-un manifest al Ligii pentru Apărarea Național-Creștină condus de AC Cuza:

„Colege și Colegi creștini

Anul școlar 1926-27 și-a deschis larg porțile pentru cei care doresc să-și lumineze mintea și sufletul [...] dar și pentru cei răi, care vor să culeagă învățătura contra noastră și a țării [...]. Orice elev creștin să știe că acei care l-au răstignit pe Hristos, vinovați nu sunt numai cei de atunci, ci și urmașii lor de azi: colegii jidani care admit această crimă și persistă a merge pe calea minciunii, a crimei și a întunericii [...]. Ei bine, pe acești complici ai crimei, îi veți avea colegi. Fugiți de Satana, nu vorbiți cu jidanii, aveți destui camarazi creștini [...] ocoliți-i și pe acei români jidoviți, dacă spre rușinea și nemernicia lor există vreunul. În lupta voastră cu Iuda aveți de cerut sprijinul domnilor profesori, care sunt daori să vi-l dea, dacă sunt propovăduitorii culturii românești a cărei bază e religia noastră creștină.”⁸

Copiii s-au aflat printre primele victime ale pogromurilor și masacrelor înfăptuite de administrația românească. Primul masacu (iunie, 1940) a avut loc în comuna Mihoreni (județul Dorohoi), când, din ordinul maiorului Goilav au fost arestați, torturați și uciși 131 de evrei, printre care se aflau 5 copii.⁹ În aceeași perioadă a avut loc și pogromul de la Dorohoi, printre cele 155 de victime aflându-se și copii cu vârstă între 2 și 7 ani, împușcați în cap, piept sau abdomen. Și în timpul rebeliunii legionare din București au existat victime copii (de exemplu, patru copii ai familiei Frânghieru, str. Intrarea Colentinei 15, împușcați în propria lor casă), iar în timpul pogromului de la Iași, din cele

⁶ Lisa Anne Plante, ”Transformation and Resistance: Schooling Efforts for Jewish Children and Youth in Hiding, Ghettos and Camps”, in *Children and the Holocaust*, USHMM; 2004, p.4

⁷ Barbara Engelking-Boni, Ibid.

⁸ USHMM, RG 25.023M, rola 135, dosar 1, p. 151;

⁹ Radu Ioanid, *Evreii sub regimul Antonescu*, Hasefer, 1997, pp.55-56

peste 13.000 de victime, 180 au fost copii. Împreună cu părinții lor, acești copii au fost arestați și brutalizați, forțați să meargă în marș cu mâinile deasupra capului, ca niște infractori sau criminali, înjurați și loviți de soldații români și germani, dar și de mulțimea de pe margine. Iar printre cei care și-au găsit sfârșitul în cele două trenuri ale morții, s-au aflat și copii. Dar acesta a fost doar o prefigurare a ceea ce avea să se întâmple în Transnistria. În august 1941 în ghetoul din Chișinău, de exemplu, se aflau aproximativ 10.000 de evrei, dintre care 2.200-2.300 erau copii. În aceeași perioadă, în patru lagăre de tranzit din Basarabia (Limbenii Noi, Rășcani, Răuțel, Vertujeni) erau internați 31.930 de evrei, dintre care 9.289 (aproape o treime) erau copii. Condițiile în aceste lagăre erau cumplite – 85% dintre copii au murit în octombrie 1941 în lagărul de la Edineți. Ella Garinstein, rămasă orfană în Transnistria, internată în lagărul de la Mărculești, a povestit mai târziu cum Ion Mihăiescu, inspectorul Băncii Naționale însărcinat cu jefuirea evreilor din acel lagăr, a luat singura haină a familiei sale și a lovit-o pe mama ei cu un băț peste urechi, forțând-o să-i dea cerceii. Când fratele în vârstă de 15 ani al Ellei a refuzat să-i dea acestuia ghetetele, Mihăiescu l-a bătut atât de groaznic, încât copilul a decedat peste o oră.

În decursul toamnei 1941 curățirea terenului în Basarabia și Bucovina era, în principiu, realizată integral. Colonelul Dumitrescu, comandantul militar al Chișinăului, raporta:

„Sunt onorat să vă informez că ultimul transport de evrei a plecat pe data de 31 octombrie 1941. Trebuie să evacuăm de asemenea și ofelinatul evreiesc cu 38 de copii, incluzând 4 nou-născuți și restul copiilor cu vârste între 1 și 6 ani, plus personalul.”

Între două valuri de deportare, evreii din Basarabia au fost vânați pretutindeni, inclusiv în spitale și orfelinate. La 30 iunie 1942, ultimii 224 de evrei dintre care 20 de copii, erau deportați din ghetoul din Chișinău în Transnistria. Printre ei, Șlioma Svart de un an și jumătate și Florica Pepi Vainstein, în vârstă de 3 luni. Când zeci de mii de evrei au fost executați de trupele române și germane din Odessa, copiii din Golta și Berezovca nu au fost cruțați.¹⁰ Iată depoziția unui ofițer român (Alexe Neacșu, regimentul 23 Infanterie) asupra unui episod din masacrul de la Odessa:

„Când incendiul s-a dezlănțuit, unii dintre acei care se găseau în magazie și care erau ușor răniți sau teferi, încercau să fugă...Soldații aveau consemn general ca imediat ce iese afară unul, să fie împușcat. Unii care erau înăuntru, ca să scape de foc, apăreau la ferestre și făceau semn soldaților ca să-i împuște, arătându-le cu mâna capul sau inima...Unele dintre femeile aruncau copiii pe ferestre. Rețin o scenă că un copil de 4-5 ani aruncat pe fereastră a rătăcit timp de 5-10 minute cu mâinile sus între cadavre, soldații români nedorind să tragă în el”.¹¹

După masacrul de la Odessa, a urmat deportarea evreilor care rămăseseră în viață. Și o altă mărturie a unui ofițer român care și-a însemnat aceste amintiri (18 ianuarie 1942):

¹⁰ Radu Ioanid, ”The Destruction and Rescue of Jewish Children in Bessarabia, Bukovina and Transnistria” 1941-1944, in *Children and the Holocaust*, USHMM, 2004, pp. 78-82

¹¹ Jean Ancel, *Contribuții la istoria României. Problema evreiască 1933-1944*, vol.2, Hasefer, 2003, p.188

„Era o iarnă cumplită, cum numai în Rusia se poate întâlni. ...Era în amurg... 1.200 de femei, copii, bătrâni din Odessa sunt ridicați între baionete, și aduși în coloană la gară... Bătrâni cu bărbile albe de promoroacă femei bătrâne și tinere cu și fără copii în brațe, copii de toate vârstele, pe jos, pe sănii, în brațe, înfășurați în plăpumi, în paltoane... Pe trei sănii trase de femei erau aduși cinci moșnegi, care au uitat să moară acasă... Pentru evrei erau destinate 10 vagoane de marfă. Deci 120 de oameni de vagon. Iar pe vagoane [era] scris: „8 cai sau 40 oameni”. Au încăput totuși câte 120. Împinși, presați cu drugi de fier, turtiți, dar au încăput. Iar când ușile „laterale” au fost trase, prin ferestrele cu zăbrele ieșeau nori de abur ca la etuve. În timpul îmbarcării un bătrân și trei femei au încetat din viață. Cadavrele au fost totuși urcate în tren... și în noaptea sură o boccea se desprinsese de pe platforma unui vagon... Legătura se prăbuși [brusc] în sunet de piatră lovită, pe caldarâmul peronului, iar din ea săriră câteva cioburi. Erau bucăți de copil înghețat [care căzuse] din brațele mamei. Iar mama înnebunită urla pe platformă și-și sfâșia cu unghiile obraji... Trenul s-a pus apoi în mișcare. Spre moarte. Era trenul dric”¹².

Ruth Glasberg Gold, supraviețuitoare din Transnistria care la momentul deportării din Cernăuți avea 10 ani, descrie în următorul mod episodul deportării, al drumului și al vieții din Transnistria:

„În dimineața aceea soldații au bătut la ușă, înjurând și strigând tot felul de obscenități. Ne-au ordonat să ieșim în stradă...Plânsetele femeilor și ale copiilor și glasurile care strigau Șema Israel, m-au făcut să înțeleg brusc ce se întâmplă...În buimăceala și suferința de atunci, mi-a trecut prin minte un gând. Cum putuseră toți prietenii și vecinii noștri germani și români să ne întoarcă spatele?...Soldații au condus convoiul până la gară...Pe șine așteptau pregătite, cu ușile deschise, vreo treizeci de vagoane cu ușile deschise...Deci asta era călătoria mea de vis cu trenul – un coșmar...Odată cu prima zdruncinătură, s-a dezlănțuit iadul pe pământ. Oamenii se rugau, plângeau, se tânguiau ținându-se unii de alții ca să nu se dezechilibreze. Cel mai greu de îndurat erau scâncetele copiilor. L-am întrebat pe Dumnezeu: „De ce copiii? De ce noi? De ce eu? Fusesem crescută într-o familie deosebit de religioasă și credeam în Dumnezeu. Credeam în bunătatea oamenilor...Oare ce se întâmplase așa de grav, că lumea copilăriei mele, plină de bucurii și tristeți simple, fusese întoarsă brusc cu susul în jos?”...În cea de a patra zi, trenul s-a oprit. Soldații au descuiat ușile, strigând: „hai jos, jidani nenorociți.” Murdari, morți de foame și epuizați, de-abia reușeam să ne ținem pe picioare. Ne-au ordonat să formăm o coloană și ne-au pus să mergem pe jos până la Mărculești... Copiii și bătrânii care muriseră în călătorie fuseseră aruncați pe câmp”¹³.

Care a fost însă numărul copiilor evrei deportați în Transnistria? La 23 mai 1942, dintr-un raport al guvernatorului Transnistriei aflăm că numărul evreilor români deportați în Transnistria era de 88.699, dintre care 18.322 erau copii, adică aproximativ 22%. Pe măsură ce cursul războiului se schimba, autoritățile române au considerat că evreii pot

¹² v. Jean Ancel, „Holocaustul în România”, capitol în *Raportul Final al Comisiei internaționale pentru studierea Holocaustului în România*, Polirom, 2005, p.277

¹³ Ruth Glasberg Roth, *Timpul lacrimilor secate – Memoriile unei supraviețuitoare*, Hasefer, 203, pp.84-89

constitui o monedă de schimb pentru a câștiga bunăvoința Vestului, și de aceea spre sfârșitul anului 1943 a început o repatriere selectivă a evreilor deportați în Transnistria. În acest mod au fost repatriați 10.744 de evrei, dintre care 1.960 de copii orfani, o cincime din cei care supraviețuiau în toamna lui 1943. Hrana acestor copii a fost asigurată de Centrala Evreilor; ei au fost plasați în familii evreiești din nouă localități din Moldova, majoritatea emigrând apoi în Palestina (sau mai târziu în Israel).¹⁴ Însă trimiterea orfanilor în Palestina s-a lovit de opoziția Marelui muftiu al Ierusalimului, Amin el Hussein, care a scris Ministerului de Externe german „să facă tot posibilul pentru a împiedica noi emigrări din România, Ungaria și Bulgaria”, ca protest față de faptul că 4000 de copii însoțiți de 500 de adulți ajunseseră în Palestina în mai 1943. Ministrul german al Afacerilor Externe a încercat să frâneze acest proces, refuzând eliberarea permiselor de trecere și declarând că Palestina este o țară arabă.¹⁵ Orfanii din România proveneau din cinci regiuni ale Transnistriei: Moghilev (1349), Balta (435), Tulcin (100), Iampol (65) și Golta (11). Unii dintre copii au fost repatriați în Uniunea Sovietică care îi vedea pe evreii din Basarabia și Bucovina de nord ca fiind cetățeni ai săi; 100 dintre acești copii au fost trimiși în orfelinate din Odessa, pentru a fi salvați din nou, în 1946, de rabinul Zissu Portugal, care a reușit să-i trimită în București via Cernăuți, și apoi în Palestina.¹⁶

Nu vreau să închei înainte de a menționa că au existat și alte categorii de copii, neevrei, care au avut de suferit în Holocaust. În general, subiectul copiilor neevrei în lagăre nu a primit până acum o acoperire sistematică în literatura de specialitate. Aici sunt incluși copiii polonezi răpiți și deportați din regiunea Zamosc (mulți dintre acești copii au fost uciși prin injecții cu fenol) în 1942-'43, copiii partizanilor din Letonia și din Rusia Albă, copiii romi, cei aparținând grupului Martorii lui Iehova și ai republicanilor spanioli refugiați.

1. Tratatamentul copiilor polonezi: în faimosul discurs de la Obersalzberg din 22 august 1939, Hitler nu numai că s-a referit la genocidul armean, dar a autorizat : ”uciderea fără milă a tuturor bărbaților, femeilor și copiilor de rasă sau limbă poloneză.” Un an mai târziu, Himmler elaborează viziunea sa despre „tratamentul raselor străine din Europa de est”, conform căruia copiii trebuiau să fie selecționați din punct de vedere rasial, răpiți și aduși în Germania. Copiii ne-germani din est trebuiau doar să știe să numere până la 500, să-și scrie numele și să învețe să-i asculte pe germani.

2. Copiii abandonați de partizani în Letonia și Rusia Albă ocupate în prima jumătate a anului 1943. După ce Einsatzgruppen au ucis majoritatea evreilor și a romilor din zonă, s-au orientat către operațiunile împotriva partizanilor, soldate cu uciderea unui mare număr de adulți. Copiii acestora, orfani, erau acum o problemă pentru criminali. Ei urmau să fie selecționați în centre speciale, iar cei fără „importanță rasială” urmau să fie folosiți ca ucenici în fabricile din lagărele de concentrare, și bineînțeles educați în spiritul ascultării absolute față de stăpânii germani. Trebuiau să știe să numere până la 100, să cunoască semnele de circulație și să deprindă meseriile de agricultori, zidari, dulgheri, etc.

Al 3-lea caz, copiii germani ai dizidenților politici, Martorii lui Iehova, republicanii spanioli și romii, prezintă aspecte diferite față de cele de mai sus. Aparatul

¹⁴ Radu Ioanid, op.cit., pp. 87-88

¹⁵ Raul Hilberg, *Exterminarea evreilor din Europa*, Hasefer, 1997, vol. 1, p.697

¹⁶ Radu Ioanid, ibid.

represiv nazist pus în funcțiune în 1933, s-a extins și asupra familiilor dizidenților politici și a oponenților religioși. Femeile deveneau deseori ostatece și sufereau represalii pentru activitatea soților lor, fapt ce desigur afecta situația copiilor.

Primii copii au ajuns în lagărele de concentrare spre sfârșitul anilor 1930, de regulă împreună cu părinții lor. Acesta a fost cazul femeilor și copiilor de etnie romă din Austria care au făcut parte din primul transport către Ravensbruck, în iunie 1939, precum și al copiilor republicanilor spanioli refugiați internați în lagărele de tranzit din Franța, deportați apoi împreună cu tații lor la Mauthausen, în toamna lui 1940. Unii dintre acești copii au fost uciși, alții (cei care avea peste 10 ani) au devenit prizonieri și au fost folosiți la muncă în cariere de piatră, etc. O parte au fost folosiți pentru experimente "medicale". După 1936, persecuția romilor din Austria și Germania s-a intensificat, ei fiind arestați ca asociați; până în 1938, copiii romi au fost excluși din școlile austriece, iar din 1943 au fost deportați împreună cu părinții lor în lagărele de concentrare din est. Așa numitul Ordin „Auschwitz” din 16 decembrie 1942, aparținând lui Himmler, stipula, în secțiunea IV, că: „Famiile [rome] vor fi trimise în lagăre în bloc. Dacă unii copii au fost plasați în case special, școli sau instituții, aceștia se vor alătura clanului lor înainte de arestare. Aceeași măsură se va aplica copiilor romi ai căror părinți au decedat deja sau care sunt ținuți în altă parte.”¹⁷

În ce privește numărul total de victime roma și sinti în timpul Holocaustului, lipsa documentației face ca acesta să varieze între 350.000 și două milioane. Specialiștii afirmă că au fost peste o jumătate de milion. În România, din cei 25.000 de romi deportați de regimul Antonescu în Transnistria (din care au murit 11.000), jumătate au fost copii.¹⁸

¹⁷Sybil Milton, "Non-Jewish Children in the Camps", <http://motlc.wiesenthal.org/resources/books/annual5/chap02.html>

¹⁸ v. "Concluzii și recomandări", Raportul Comisiei internaționale pentru studierea Holocaustului în România, Polirom, 2005, p.388.